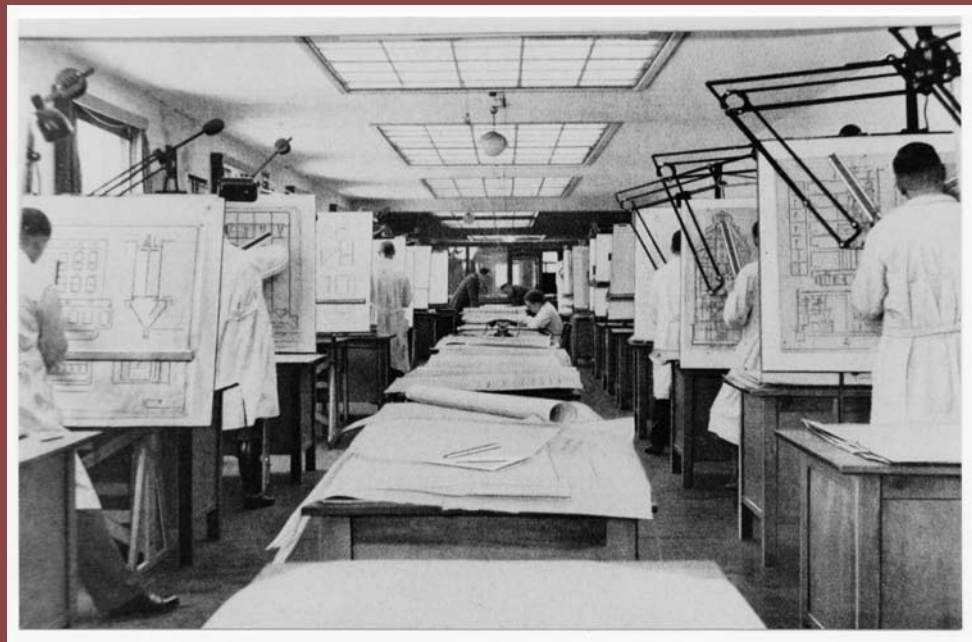

Nyt om

ARBEJDERMUSEET

& ARBEJDERBEVÆGELSENS BIBLIOTEK OG ARKIV

oktober-december

2008 nr. 3



UDSENDT AF ARBEJDERMUSEETS VENNER

Forsidefoto: Fra det tyske maskinfabrik Topf & Söhnes tegnestue. Juni 1940. Udlånt af Thüringerisches Hauptstaatsarchiv Weimar. Læs mere om åbningen af museets nye særudstilling side 4-6.

Særudstillinger i 2008

Dødens ingeniører

Maskinfabrikken Topf & Söhne-
Ovnbyggerne fra Auschwitz
22. august - 28. januar 2009

Tegnernes kamp mod nazismen

7. juli-30. december 2008

Permanente udstillinger

Familien Sørensen 1890-1990
Trange tider i 30erne
Arbejderfamilien i 50erne
Industriarbejdet

Åbningstider:

Museet: Alle dage kl. 10-16
Bibliotek og Arkiv: Mandag-torsdag kl. 10-16
Vejledning: Tirsdag og torsdag kl. 12-16
Tlf.: 33 93 25 75
Omvisninger kan bestilles: Mandag-torsdag
kl. 13-16, Tlf.: 33 48 03 30

Café & Ølhalle:

Alle dage 11-17, køkkenet åbent 11.30-16.00
Tlf.: 33 33 00 18

E-post: am@arbejdermuseet.dk

Hjemmeside: www.arbejdermuseet.dk

GODE MEDLEMSTILBUD

Bestyrelsen har været glad for den gode opslutning fra medlemskredsen ved de seneste udstillingsåbninger og medlemsmøder i Arbejdermuseet, og vi glæder os endnu mere til bagest i dette nr. af bladet at kunne præsentere to yderligere arrangementer, hvor vi forventer stor tilslutning.

Det gælder den store årlige solhvervsfest tirsdag den 25. november, denne gang med en populær partiformand, Villy Søvnal, som taler, og som noget nyt gælder det en PH-forestilling "En på lampen", som Den Danske Skueplads opfører i museets festsal søndag den 25. januar - efter afholdelsen af vores årlige generalforsamling- og prismæssigt som et absolut særtilbud for foreningens medlemmer.

Slutteligt håber vi at alle nu har modtaget dette års kontingentopkrævninger. Vi undskylder forsinkelsen og lover bod og bedring næste år !

*Med venlig hilsen
Bestyrelsen*

Nyt om Arbejdermuseet udgives af Arbejdermuseets Venner. **Redaktion:** Henning Grelle, Preben Hansen, Jørgen Strand, Peter Ludvigsen, Hanne Abildgaard, Jacob Bjerring-Hansen og Preben Sørensen (ansvarshavende redaktør). **Lay-out og tryk:** Ihle Grafisk Produktion, Broager. **Oplag:** 3.000 eksemplarer. Bladet udkommer 15/1, 15/4 og 1/10 med deadline 1 måned før. **Redaktionens adresse:** Redaktør Preben Sørensen, Sundgade 3, 6400 Sønderborg, tlf. 33 91 85 10. E-mail adresse: prebensorensen@bbsyd.dk
ISSN nr.0907-0753.

Og hvorfor har vi så valgt at vise dén udstilling?

Af Peter Ludvigsen

"Dødens Ingeniører"
Maskinfabrikken Topf & Söhne. Ovnbyggerne fra Auschwitz" er den lidt tunge titel på den særudstilling museet viser året ud. Dødens ingeniører er vores tillempling af den tyske titel: Techniker der Endlösung.

Titlen fortæller på begge sprog om en udstilling med et voldsomt indhold fra en ekstrem voldelig periode i Europas historie, en periode, hvor død og vold i den grad blev tilrettelagt på samme måde som det daværende industrisamfunds masseproduktion. Er det relevant for arbejderhistorien, kunne man spørge.

Arbejdermuseet er først og fremmest helt ned i detaljen et museum om hverdagslivet. Men når man dykker ned i hverdagslivets detaljer, og måske lader sig lede af nostalgia og minder fra ens eget liv, er det ofte svært at få sat perspektiv på historien og fastholde de store linjer, som giver overblikket.

Det kan man bl.a. se på den måde, som vores udstilling om hverdagen i 1950-

erne engang imellem bliver misbrugt på til politiske formål.

En grusom historie

I særudstillingen "Dødens Ingeniører" forholder det sig lige omvendt: Her bliver den store historie gjort til hverdag, til rutine, til tankeløshed og moralsk svigt. Historien om maskinfabrikken Topf & Söhne er en bemærkelsesværdig fortælling om en grusom historie, som den udspandt sig på en ganske almindelig, lille og helt tilfældig tysk virksomhed under nazismen.

Direktøren, cheffingeniøren og arbejderne er alle de helt almindelige, hverdagsagtige hovedpersoner i det forløb, som udstillingen overordentlig detaljerigt dokumenterer. Og som de fleste er helt enige om at fordømme, da det var sket.

Men det er ikke kun en udstilling om hverdagen. Det er også en udstilling til eftertanke. Og det er den anden grund til at vi har valgt at vise udstillingen. Jeg skal give et eksempel på, hvad jeg mener med det:

Udstillet i Berlin

For et par år siden så jeg udstillingen omtalt i forbindelse med åbningen på Det jødiske Museum i Berlin. Jeg besluttede at gå nærmere ind i mulighederne for at vise den i Danmark. Udstillingen er produceret af Gedenkstätten Buchenwald und Mittelbau-Dora, som i dag fungerer som et fint museum om især koncentrationslejren Buchenwald. Den ligger få kilometer fra Erfurt, og netop i Erfurt lå maskinfabrikken Topf & Söhne.

I dag er fabrikken gået konkurs, men kan stadig gå rundt i bygningerne. På forsiden af kataloget til udstillingen kan man se et foto fra tegnestuen på fabrikken.

Kig nærmere på det. Det er også på forsiden af dette nummer af "Nyt om Arbejdermuseet". Nede for enden af tegnebordene til højre havde den overingeniør Prüfer sit kontor. Det var ham, der udviklede krematorieovnene til storproduktion.

Fra sit kontor kunne han se ud af vinduet helt for enden over til koncentrationslej-

ren Buchenwald oppe på skråningerne nogle kilometer borte. Han kunne hver dag bogstaveligt talt sidde på sit kontor og se røgen fra krematorierne.

Til eftertanke

Når man så kommer over til lejren i dag, mødes man af det renoverede pigtrådshegn og hovedindgangen. To hundrede meter til højre for hovedindgangen ligger krematoriet stadig - helt op til hegnet. Og her får man så en overraskelse mere fra hverdagslivet til eftertanke: Umiddelbart på den anden side af hegnet ligger en nydelig bjørnegrotte.

Det er resterne fra en lille forlystelsespark for SS-soldaternes til hyggeligt familiesamvær om søndagen - med bjørne, gynger og karrusel og madpakke med konen og børnene i skyggen af træerne - mens røgen

pulsede ud lige ved siden af. Man kunne også købe postkort fra parken.

Det er her, det går op for en, hvordan de ubetydelige detaljer og det banale og hverdagsagtige langsomt hober sig op til en stor grusom dyng, som ender med at blive den store historie, som ikke kan vendes.

Det er derfor, udstillingen maner til eftertanke. Og vi kan sagten finde tendenser til den samme begyndelse på noget, der kan ende forfærdeligt, hvis vi vender blikket til vort eget land i dag, hvor man helst skal forlade territoriet, hvis man ikke er svøbt i en mental Dannebrogssfane. Man må gerne tænke sig om, mens tid er.

Et fortræffeligt eksempel

I indledningen til den danske udgave af kataloget til

udstillingen giver professor Per Øhrgaard et fortræffeligt eksempel på det:

Pastor Martin Niemöller, der var fange hos nazisterne i næsten otte år...sagde bagefter: *"Da de hentede kommunisterne, sagde jeg ikke noget - jeg var jo ikke kommunist. Da de spærrede socialdemokraterne inde, sagde jeg ikke noget - jeg var jo ikke socialdemokrat. Da de hentede fagforeningsfolkene, sagde jeg ikke noget - jeg stod jo ikke i fagforening. Og da de så hentede mig, var der ingen til at protestere."*

Man må gerne tænke sig om, mens tid er. Derfor har vi også tilsendt alle landets næsten 3000 skoler et gratis eksemplar af kataloget.

Der er al mulig grund til, at Arbejdermuseet viser "Dødens Ingeniører".

En slående "normalitet" bag dødens ingeniører

Museets nye særudstilling sætter nazi-tiden i perspektiv

-Det var ganske almindelige mennesker der varetog disse opgaver. Hele dokumentationen bag udstillingen viser, at der var ingen tøven eller hævninger blandt de pågældende.

Det var ikke alene SS-korpset men hele den tyske befolkning, der var medvidende om disse forbrydelser, sagde vicedirektør Rikola-Gunnar Lüttgenau fra det statslige museum

i Auschwitz-Birkenau, ved åbningen den 22. august af Arbejdermuseets nye særudstilling "Dødens ingeniører-Maskinfabrikken Topf & Söhne -Ovnbyggerne fra Auschwitz".



*Rikola-Gunnar Lüttgenau
på talerstolen i festsalen*

Udstillingen handler om én af de fabrikker, der afleverede krematorieovnene til de tyske koncentrationslejre under nazismen. Det er en fortælling om en industrivirksomhed med stor teknisk viden, god produktion, høj præcision, godt salg og solidt etisk fravær ! i disse krigsår.

Han skildrede hele baggrunden for udstillingen og besværlighederne ved at få økonomiske midler til forskningsprojektet og den

efterfølgende udstilling, der viser samarbejdet mellem ingeniørfirmaet og koncentrations- og udryddelseslejren Auschwitz-Birkenau:

-Udstillingen vil gøre de besøgende opmærksomme på de katastrofale følger det kan have, når samfundet af den ene eller anden overbevisning-isolerer mennesker og holder dem ude fra fællesskabet. Hvis dette lykkes, har den allerede være et en succes.

-Denne udstilling viser hvordan det hele skete, men ikke hvorfor. Godt at denne udstilling, der første gang blev vist på det jødiske museum i Berlin, nu også vises uden Tyskland og netop på dette museum, sagde den tyske museumsleder, der slutteligt oplyste, at der nu bliver etableret et dokumentationscenter i den tidligere fabriksbygning i Erfurt.

Et fælles problem

Ved udstillingens åbning, hvor der atter var fuldt hus i museets festsal, placerede professor Uffe Østergaard, CBS, udstillingen i Europas historie-bl.a. ud fra sin egen baggrund som tidligere direktør for Center for Holocaust Studier i Danmark.

Han roste initiativtagerne bag udstillingens etablering i Tyskland, hvor det indgår som et led i bearbejdningen af landets fortid.

-Når det gælder den tekniske side af masseudryddelser, er det ikke bare et tysk problem -nemlig at det kun er teknikken og teknikkerne det drejer sig om, og ikke selve udryddelsen. Historien og begivenhederne bag denne udstilling blev således benægtet i det tidligere DDR, hvor byen Erfurt ligger- så vanskeligt var det at erkende sandheden herom.

- Dette med kun at skildre den "tekniske fornuft" bag opgaverne, er et fælles europæisk problem, men hvor Tyskland havde de største modsætninger.



Professor Uffe Østergaard

Til alle skoler

I sin velkomst ved åbningen omtalte direktør Peter Ludvigsen udstillingens titel, der fortæller om en udstilling med et voldsomt indhold. Arbejdersmuseets udstillinger fortæller først og fremmest om hverdagslivet i detaljer, og derfor er det

ofte svært at få sat perspektiv på historien og fastholde de store linjer, som giver overblikket.

-Med denne udstilling er den store historie gjort til virkelighed, og den giver i høj grad stof til eftertanke, sagde Peter Ludvigsen, der takkede for støtte fra flere fonde til udgivelsen af et

katalog og til selve udstillingen.

Kataloget er udgivet af Stiftung Gedankstätten Buchenwald und Mittelbau-Dora med dansk oversættelse af Jens Bjerring-Hansen.

Han takkede medarbejderne bag udstillingen med

museumsinspektør Jacob Bjerring-Hansen i spidsen for deres indsats og takkede det tyske museum for godt samarbejde.

Arbejdersmuseet har endvidere lagt vægt at få udstillingen ud til publikum også i skolesammenhæng, hvorfor kataloget er sendt ud til alle landets skoler.

Om "spin" dengang og nu

Manende forord i udstillingskataloget

-Meget af den mere raffinerede nazistiske propaganda adskilte sig ikke fra det, vi i dag med et slørende udtryk kalder "spin". Netop derfor kan det være svært at se, hvor normaliteten hørte op og forryktheden eller forbrydelserne begyndte. Det kan det såmænd også være med nutidens spin, skriver professor Per Øhrgaard, i et forord til særudstillingens katalog.

-Af hele denne uoverskuelighed kan man drage -mindst- to konklusioner. Den ene kunne gå ud på, at historien altid går sin gang, at der ikke er noget at stille op, og at netop Nazitysklands historie viser, at man altid først bliver klogere bagefter.

Når så mange-ganske vist ikke et flertal-stemte nazistisk i årene før 1933, var det jo ikke ud fra et ønske om at myrde jøderne eller om igen at komme i krig, men fordi de ville have arbejde og anstændige levevilkår.

-Skal vi så bare se på det nærmeste, stemme efter vores tegnebog og lade Vorherre, politikerne eller en diktator om resten?, spørger Per Øhrgaard og svarer selv således:

-Man kan imidlertid også drage en anden konklusion: Nemlig at det gælder om at have øjne og øren med sig og tænke sig om- i tide! At holde øje med de små tegn på, at udviklingen måske er ved at løbe af sporet, og at

lade være med at tro, at den verden vi ser nu, er den eneste mulige, og det kan kun kan gå én vej: Fremad.

-En kritisk holdning er ingen evig garanti. Forstået ikke bare som modstand mod alt muligt, men som en holdning, der prøver at skeldne skidt fra kaneler ingen evig garanti.

-Selv de mest eftertænksomme og kritiske kan tage fejl. Men den er i hvert fald en bedre forsikring mod ulykker end det kortsynede blik alene på ens egne umiddelbare interesser. Det så man i Tyskland: Et stort antal tyskere troede blindt på deres styre- og i 1945 lå landet i ruiner.

Tegnerne og nazismen

Af Vagn Buchmann

Oppe på Arbejdermuseets balkon på 2. sal har der siden begyndelsen af juli hængt en lille udstilling med temaet danske tegnere og nazismen. De første er repræsenteret ved en efterhånden gammel kending, nemlig Herluf Bidstrup (1912-88) og den noget mindre kendte Martinus Hougaard (1897-1956).

Årene fra 1933 indtil den tyske besættelse blev på mange måder en problematisk tid for danske avistegnere. I nabolandet opbyggedes i rask fart et diktatur med politiske og racemæssige forfølgelser, som simpelt hen skreg på protest, men samtidig kunne man kun i begrænset grad udtrykke sig frit. Nazityskland søgte tidligt at udstrække sin censur til naboerne.

Tegnernes kritik blev tydeligvis opfattet som lige så stødende og farlig som journalisternes. Det blev tidligt klart, at nazismen ikke havde nogen humoristisk sans, når det gjaldt karikaturer af dens topfigurer eller af dens gerninger. Frygt og selvensur gjorde sig hurtigt gældende i Dan-

mark. Selv om der aldrig opstod noget decideret forbud, var det tydeligt, at betænkkeligheden var stor, både i regering og på bladredaktioner.

Flere tegnere beskæftigede sig efterhånden yderst diskret med symbolfigurer som Fru Germania (i forskønnet udgave) når de kommenterede storpolitiske emner. Kun Mussolini syntes uden for fredning.

To tegnere, som i vidt omfang satte sig ud over disse regler, var Martinus Hougaard og Herluf Bidstrup, dengang begge tilknyttet den socialdemokratiske presse. Hver på deres vis slog de løs på nazismen og dens trussel mod demokrati og almindeligt menneskeværd. De var ansat ved ledende socialdemokratiske aviser, Bidstrup på hovedorganet *Socialdemokraten*, Hougaard på Århusavisen *Demokraten*, men deres mest slagkraftige tegninger fandt man andre steder.

Hougaard virkede navnlig gennem det socialdemokratiske ungdomsblad *Rød Ungdom*. Bidstrup var at finde i *Kulturkampen*, de

samlede venstrekræfters antinazistiske organ, selv om han også leverede flere bidske kommentarer i *Social-Demokraten*.

Tegnerne fandt hver deres form. En gennemgående figur hos Hougaard er den "udskyldsrene" Hitler med englevingerne, som smilende eller neutralt kommenterer de rædsler han selv fremkalder. Bidstrup tager mere direkte fat, men henvises efterhånden også til mere alternative kanaler, når han vil skildre en usminket og magtlysten Hitler. Begge havde desuden en skarpt blik for nazismens afsmittende effekt i Danmark, hvor visse konservative og landbopolitikere til tider lød som et ekko af diktaturet i syd.

Skønt de to tegnere havde meget til fælles i deres antinazisme, var der også ting, som med tiden skilte dem. Hougaard, som foruden sit antinazistiske virke havde lavet flere karikaturer af kommunisterne, forblev knyttet til *Demokraten* til sin død i 1956. Bidstrup skiftede derimod i befrielsesåret 1945 netop til kommunisternes avis *Land og*

Folk, hvor han blev en ledende figur gennem 40 år.

På udstillingen har vi søgt at fange flere af de to tegneres emner: Racefølgelserne, de politiske overgreb, den løgnagtige propaganda, magtudvidelserne, nazismens eftersnakkere i Danmark, oprustningen og til

sidst den tilstundende krig. Udstillingen består af 18 originaltegninger, hertil kommer nogle aftryk og billeder i trykt version.

Bidstrups tegninger stammer fra den store samling, som erhvervedes fra datteren Lena Bidstrup 2000. Martinus Hougaards poli-

tiske tegninger blev (som nævnt i *Nyt om Arbejdermuseet* 2005, nr. 3) overdraget museet i september 2005 af nu afdøde fhv. Spartisekretær m.m. Ejner Hougaard Christiansen, hvis far var en ven af tegneren.

Udstillingen kan ses indtil den 30. december 2008.



Martinus Hougaard-illustration fra udstillingen som bl.a. skildrer kvinder der blev ofre for nazismens overgreb. Teksten lyder: "Hun var gravid paa 6. Maaned, da hun blev frigivet efter 4 Maaneders Fængsel. – Barnet var dødt ved Fødslen." Trykt i Rød Ungdom nov. 1934 – ABM

Ønskede en beskrivelse af Staunings politik

Henning Grelle om 3 års arbejde med biografi

Af Preben Sørensen

I en samtale på Henning Grelles kontor i ABA's lokaler i Nørrebrogade, København, fortalte han om hele tilblivelsen af sin meget omtalte- og roste biografi om partiformand- og statsminister Thorvald Stauning.

-Det hele startede for 3 år siden med en henvendelse fra Politiken/Jyllands-Postens Forlag om udarbejdelsen af et sådant værk. I 1. omgang mente jeg, at vi har Stauning-bøger nok, men Peter Ludvigsen syntes at det var en god idé.

-Så efter en tænkepause, hvor jeg kiggede Staunings arkiver igennem og atter læste nogle af de tidligere bøger om landsfaderen, mente jeg, at der manglede en dyberegående beskrivelse af hans politiske projekt. Så jeg accepterede med denne målsætning at gå i kast med opgaven.

-Hermed startede i august 2005 en proces, hvor jeg hurtigt fandt ud af, at jeg ikke vidste så meget om Stauning, som jeg troede! Det drejede sig trods alt om 75 arkivkasser svarende til 7-8 meter hyldeplads,

der skulle gennemgås og beskrives -alene afsnittet Staunings politik under 1. verdenskrig tog det et halvt år at skrive.

-Det er kun lykkedes fordi Arbejdermuseet stillede arbejdstid til rådighed til opgaven ind imellem andre opgaver, der trods alt ikke måtte forsømmes, ligesom der var den fornødne fondsstøtte til at gøre projektet og udgivelsen realistisk, fortæller Henning Grelle.

Demokrati og socialisme

-Biografien prøver at beskrive Staunings politiske arbejde og grundholdninger gennem hans mangeårige virke i fagbevægelsen, sygekassen og senere Socialdemokratiet. Den viser at han klart stod på demokratiets side, samtidig med den mere revolutionære udvikling i Socjetunionen og Tyskland i begyndelsen af 1900-tallet.

-Han ønsker en demokratisk udvikling, er samtidig socialist, men ønsker reformer gennemført bl.a. en revision af grundloven, da han får politisk magt. Og han er tidligt aktiv-er således

sekretær for syge- og begravelseskassen "Alderstrøst" før han blev 18 år, og viser også journalistiske evner som redaktør af det fælles fagblad for en række fagforbund, Samarbejdet, i perioden 1998-2005.

-Stauning vil frigøre sig fra cigarmagerfaget. Efter en aktiv faglig indsats for sine kammerater i Tobaksarbejderforbundet lokalt og på landsplan, blev han kasserer og senere fastansat på Socialdemokratiets kontor i Rømersgade 22 og gik således aktivt ind i partiets politiske- og organisatoriske arbejde med efterfølgende valg som partiformand og folketingsmedlem repræsenterende Faksekkredsen.

I bogen beskrives udføreligt Staunings store indsats før og under 1. verdenskrig i samarbejde med andre neutrale landes Socialdemokratier for at undgå krigen, og da den blev en realitet, at få genskabt freden hurtigst muligt.

Det fremgår af denne beskrivelse, at tyskerne var tæt på at besætte Danmark allerede under 1. verdens-

krig, så situationen var ikke ukendt for Stauning og andre politikere, da den tyske besættelse blev en realitet under 2. verdenskrig.

Betydningsfuldt bidrag

I biografien understreger Henning Grelle således at Staunings udenrigspolitiske og internationale indsats under 1. verdenskrig aldrig blev anerkendt som et betydningsfuldt bidrag til, at Danmark kom helskindet igennem uden krigsdeltagelse.

Skildringen af hele denne udvikling viser, at svage nationale partier gør det svært at gennemføre fredsinitiativer, ligesom Stauning tidligt forstod at det kan være nødvendigt med statslige reguleringer af økonomien i sådanne situationer.

Han lærte også tidligt at selvom det kan være besværligt at føre regeringspolitik sammen med de radikale og andre mindre partier, kan det være en nødvendighed og give gode resultater.

Regeringens og Staunings samarbejdspolitik under 2. verdenskrig er også genstand for en grundig gennemgang og analyse, frem til hans død den 3. maj 1942 med efterfølgende statsbegravelse med over 10.000 deltagere.

-Stauning var måske nok en knækket mand den 9. april 1940, men den tyske besættelse tilintetgjorde ikke hans livsværk. Danmark bygger fortsat på væsentlige dele af det. Hvad der blev gennemført politisk, økonomisk og socialt i Staunings tid er fundamentet for den danske velfærdsstat, understreger Henning Grelle.

I bogen på 576 sider er der også beskrivelser af Staunings familie- og privatliv, og det noteres således, at hvad der var medvirkende til at give Stauning placeringen som landets førstemand, var hans synlighed: Han fik invitationer fra alle samfundslag, og han var ude stort set hver aften !

De syv andre

Henning Grelle fortæller slutteligt, at næste større opgave bliver en særudstilling om de 8 danske socialdemokratiske statsministre de forløbne årtier inkl. Stauning. Det sker i forbindelse med ABA's 100 års jubilæum, der fejres den 12. juni 2009, og forberedelserne er i fuld gang. Udstilling og katalog gennemføres i samarbejde med museumsinspektør Helle Leilund.

Og så er han også ved at forberede museets årbog 2008, som bl.a. venneforeningens medlemmer kan glæde sig til at læse til næste sommer.

Indstillet til LOs Kulturpris

Bestyrelsen for Arbejdermuseets Venner har indstillet arkivleder Henning Grelle som kandidat til LO Prisen 2008.

I indstillingen fremhæves hans enestående indsats i en lang årrække som leder af ABA på skiftende adresser - og vilkår, som en utrættelig forkæmper for bevarelsen af denne del af arbejderbevægelsens institutioner og senest som aktivt involveret i institutionens sammenlægning med Arbejdermuseet. ABA kan i 2009 fejre sit 100 års jubilæum og også på denne baggrund vil Henning Grelle være en værdig prismodtager.

-Hertil kommer hans omfattende forsknings- og forfattervirksomhed, som i årenes løb har resulteret i en lang række bøger og artikler om personer og organisationer i arbejderbevægelsen. Det gælder senest med den omfattende biografi om Th. Stauning, der er blevet positivt modtaget og bedømt af både anmeldere og læsere, slutter indstillingen.



Henning Grelle ved præsentationen af Stauning-bogen i Café & Ølhalles

Spændende hjemmeside om Carlsbergs historie

Af Jacob Bjerring-Hansen

Arbejdermuseet modtog den 11. september 470.000 kr. til at forske i og formidle Carlsbergs historie. Pengene kom fra Carlsbergs Mindelegat for Brygger J. C. Jacobsen og blev overrakt museet af fondets underdirektør Peter Moe Rasmussen.

Projektet munder ud i en meget omfattende hjemmeside, som går i luften d. 1. januar 2009 og er i øvrigt blevet støttet af Kulturarvstyrelsen med yderligere 1.000.000 kr.

Hjemmesiden består af tre dele, som kan fungere hver for sig og samlet alt efter brugerens interesse:

Den ene del er en virtuel kopi af Carlsbergområdets mange bygninger og rum anno 2008 (altså før bryggeriet endeligt lukker og ændrer karakter).

Den anden del er en lydcolage med 30 nulevende og "genoplivede" Carlsbergansatte, som fortæller om livet på bryggeriet. Denne del er udarbejdet af journalister

fra den nu nedlagte radio-montageafdeling i DR.

Endelig har vi fra museets side udarbejdet den tredje del af hjemmesiden, som er en historisk ordnet digitalisering af kildemateriale, nyskrevne artikler og baggrundsmateriale, som gør den besøgende klogere på alt fra arkitekturen, de mange håndværk involveret i ølbrygningen og aftapningen, virksomhedskulturen, relationen til omverdenen og til fx bryggerhestenes kostplaner gennem tiderne.



Direktør Peter Ludvigsen, museumsinspektør Jacob Bjerring-Hansen og fondsdirektør Peter Moe Rasmussen ved tilskuds-overrækkelsen i Café & Ølhalle.

"Han vandt den lange linie"

Poul Nyrup Rasmussen om sin forgænger

-Henning Grelles biografi viser, at Stauning og Socialdemokratiet vandt den lange linie- vi blev verdens bedste velfærdssamfund, fordi han og partiet traf de rette valg, sagde fhv. partiformand og statsminister Poul Nyrup Rasmussen ved præsentationen af Stauning-bogen den 29. august i Café & Ølhalle.

Han omtalte Stauning som et utroligt flittigt menneske

med meget hårdt arbejde og samtidig en betydelig taktskift begavelse.

-Det samarbejdende folkestyre var ikke en selvfølge i 1905, og man må ikke undervurdere 1. verdenskrigs betydning for hans- og partiets holdning også i mellemkrigsperioden og under 2. verdenskrig.

-Stauning lagde også tidligt sporet til et samarbejde med

det radikale venstre, sagde Poul Nyrup, der endvidere omtalte bogens beskrivelse af de interne kampe i folketingsgruppen bl.a. i forhold til Peter Sabroe, der blev truet med eksklusion.

-Partiprogrammet Danmark for folket var hans 2. store valg, og siden da har vi afreguleret en hel del, men resultatet ville ellers være en tøjlesløs kapitalisme, og også i dag må vi regulere og yderligere på globalt plan.

-Stauning var meget internationalt engageret og med en stor indsats også på det plan partipolitisk, som vi ser det i dag med sammenslutningen af socialdemokratiske partier i Europa. Hele den europæiske udvikling er et enormt politisk projekt, sagde Nyrup, der i en omtale af de politiske forhold under 2. verdenskrig



Som en tak for sin medvirken og et minde om dagens hovedperson, får Poul Nyrup her overrakt en klassisk Staunings-samfundshjælper af Henning Grelle.

kritiserede Venstres valne holdning i forbindelse med dannelsen af samlingsregeringen.

Grundigt arbejde

Redaktør Maibrit Hansen, JP/Politikens Forlag ønskede tillykke med bogen og de fine anmeldelser allerede. Hun var glad for at forlaget for 3 år siden fik Grelle overtalt til at gå i gang med værket.

-Der er brugt megen tid på opgaven, og resultatet er et grundigt stykke arbejde med et meget flot resultat.

Forfatteren selv fortalte løst og fast om bogens indhold og tilblivelse samt

om Stauning både som organisator, politiker og som privatperson. Han talte altid efter manuskript på sin egen myndige måde. Han måtte igennem mange kampe i årenes løb, således var hans mangeårige folketingskreds i Fakse fra starten ikke i særligt interesseret i hans kandidatur -man ville hellere have en lokal kandidat. Der var også kampvalg inden han overtog formandsposten i partiet.

Han oplyste endvidere, at Stauning faktisk havde besluttet at gå af i 1939, hvis den grundlovsændring han selv havde arbejdet så hårdt for, var blevet gennemført i 1939, selvom Grelle er-

kendte at 1953-grundlovsændringerne var langt bedre.

Der var fuldt hus ved bogens lancering, hvor Grelles søn, Bertil, og dennes kæreste, Gro, sørgede for musikken.

Værtsparret i Café & Øl-halle præsenterede desuden en særlig anretning i dagens anledning nemlig Stauning-sild, hjemmelavet rullepølse m/sky og rødløg, leverpostej med rødbeder og kiksekage -og naturligvis et glas Stauning Classic.

Og efter taler og fælles-sange var der fuld gang i salget af Stauning-bogen i museumsbutikken !

Åbent hus i 30ér-stil

Kulturnatten på Arbejdermuseet

Atter i år er der åbent hus på Arbejdermuseet **fredag den 10. oktober kl. 18.00 til midnat**, som et led i Kulturnatten i København.

Foruden de faste udstillinger kan publikum besøge den nye særudstilling om ovenbyggerne fra Auschwitz, som et uhyggeligt minde om en mørk epoke i Tysklands historie.

Kulturnattens gæster vil i en oplyst gård blive modtaget af en lirekassemænd, få mulighed for en sjippetur og varme sig med en kop varm suppe fra suppekøkkenet, mens vasketøjet hænger ind over gården.

Både museets medarbejdere og et hold studerende fra Håndarbejdets Fremme Seminarium vil i aftenens anledning være udklædt i

bedste 1930ér stil. På 3. sal arbejder handskemageren over. I museets festsal er bordene dækket med rød- og hvidternede duge og bandet "Drive Inn" spiller op til bal a la 1930érne.

I nogle af orkestrets pauser vil der være undervisning i tidens danse, skiftevis med modeopvisning med 1930érnes mode af Håndarbejdets Fremme Seminarium.

Nye ansigter på museet

Thomas Meldgaard blev i begyndelsen af året ansat som Samlingsinspektør. Han afløste Jan Møllerstrøm, der er blevet ansat som samlingsinspektør på Københavns Bymuseum. Thomas er cand. mag. og kommer fra et stilling som registrator på Greve Museum.



Linda Nørgaard Andersen tiltrådte i august som Leder af museets skoletjeneste. Hun afløser Torkil Adersen, der har fået en stilling som museumsinspektør på Handels- og Søfartsmuseet. Linda er lærer, kommer fra en stilling på Lille Værløse Skole og har tidligere været tilknyttet Tøjhusmuseets skoletjeneste.

Helle Leilund blev i juni ansat som Museumsinspektør. Hun afløste Birgitte Beck Pristed, der er flyttet til Karlsruhe. Helle er etnolog og er ved at færdiggøre sin ph.d. afhandling (omhandlende arbejdstøj). Hun kommer fra Nationalmuseet, hvor hun har været ansat både som forsker og som udstillingskoordinator.



Fremgang for Specialmuseerne

Specialmuseerne har været flittigt besøgt i 2007. Ialt besøgte 1.631.750 gæster de 12 museer i Foreningen af Specialmuseer. I 2006 blev de besøgt af 1.568.238 gæster

Især museerne i Jylland har haft pænt besøg. Den Gamle by i Århus topper med 388.861 gæster, mens Fiskeri- og Søfartsmuseet i

Esbjerg har haft 159.573 og Fregatten Jylland 151.780.

I København havde Rosenborg og Amalienborg besøg af 261.552 gæster, Post & Telemuseet af 141.817 og Arbejdermuseet af 110.624.

Specialmuseerne viser fortrinsvis det, de andre ikke har og lægger samtidig vægt på høj servicering af

publikum. Det har resulteret i en fremgang på næsten 5% i forhold til året før.

Ud over de nævnte museer omfatter Foreningen af Specialmuseer Hjerl Hedes Frilandsmuseum, Industriumuseet i Horsens, Naturama i Svendborg, Danmarks Mediemuseum og Jernbanemuseet i Odense, og Tøjhusmuseet i København.

Nyt om bøger v/Preben Hansen

Demokrati før socialisme

Henning Grelles fremragende Stauning-biografi

Det er en redegørelse. Men det er også en levendegørelse. Op af sine arkivkasser har Henning Grelle trukket utallige vidnesbyrd om et stort menneske og en stor politiker, og han har ordnet dem, så hele den første halvdel af Socialdemokratiets hidtidige historie træder lysende frem for læseren.

Ikke i form af festtaler og blafrende faner, men i form af sobre forklaringer om konkrete politiske situationer, skildret med baggrund, ønskemål og faktiske løsninger, både når det lykkedes at nå målet, og når det mislykkedes.

Engang hang Thorvald Staunings portræt i glas og ramme i så mange jævne hjem i Danmark, at ingen havde tal på dem. I over femten år var han statsminister, men det hindrede ikke, at folk kunne støde på ham i en sporvogn eller på Strøget i København.

Undgå at lægge mærke til ham kunne ingen. Dertil var hans høje skikkelse, lange skæg og grå bowlerhat alt for bemærkelsesværdig.

Det var længe før fjernsynsalderen, men radioen kom til under hans første statsministerperiode, og de følgende år kom hele landet til at kende hans dybe stemme og rolige talerytme.

Henning Grelle fortæller, at Stauning næsten altid talte efter manuskript i ordets egentlige betydning. Det var nemlig ikke dikteret til en sekretær og renskrevet på maskine, men udformet af Stauning selv med hans faste, letlæselige håndskrift.

I visse tilfælde nøjedes han med at skrive nogle talepunkter, men som oftest nedfældede han fuldt færdige tekster, hvad enten det gjaldt en tale eller et helt partiprogram. Heldigvis kasserede han ikke papirerne efter brugen, og derfor er hans efterladte arkiv så righoldigt.

Thorvald Stauning er den ofte fortalte historie om drengen, der kom ludfattig til verden i et loftsværelse over gården i Holmens Kanal 30 i København søndag den 26. oktober 1873 og døde som højt respekteret

”landsfader” i sin æresbolig på Valeursvej 6 i Hellerup søndag den 3. maj 1942.

Men med Henning Grelle ved computeren er Thorvald Stauning især blevet historien om dansk politik i første halvdel af det 20. århundrede, om arbejderbevægelsens udvikling til ansvarlig leder af landet og om en usvigelig fastholden af demokrati som det ubetinget vigtigste af alle politiske mål.

Et godt glas

Thorvald satte pris på kvinder, og det komplicerede jævnlig hans liv. En forelskelse i en noget ældre kvinde, som nok boede i København, men som stammede fra Fredericia, fik den unge cigarsorterer til at søge arbejde i hendes hjemby. Her traf han en sød ung pige fra Fyn, men en faglig konflikt satte vist mere fut i ham end kærligheden.

I hvert fald vendte han tilbage til København, til såvel kvinder som ihærdigt organisationsarbejde, både i cigarsorterernes fagforening, senere Tobaksarbejderforbundet, og i sygekassen ”Alderstrøst”.

Sideløbende virkede han i Socialdemokratiet, blev endnu før århundredskiftet forretningsfører i partiets kontor i Rømersgade, hvor Arbejdersmuseet nu har til huse, og i 1910 valgtes han som 36-årig på Sigvald Olsens forslag til at efterfølge P. Knudsen som partiformand. Den post bevarede Stauning, indtil han i 1939 lod sig afløse af den nu ligeledes 36-årige Hans Hedtoft.

Det var i 1906, at Thorvald Stauning blev medlem af Folketinget, valgt i Faksekredsen, hvor han ved to foregående valg havde været opstillet uden at opnå valg.

Det var karakteristisk for ham, at han bed sig fast, tog kampen op og med umådelig flid passede sin kreds, til sejren var hjemme.

Fascinerende – og lærerigt for eventuelle begyndere som folketingskandidater – at læse Henning Grelles detaljerede dokumentation for Staunings bearbejdning af valgkredsen.

Men mest forbavsende er det måske, at Staunings flid rakte til meget andet på samme tid, f.eks. at skrive skuespil. Anden juledag 1904 havde hans teaterstykke *Livets Løgne* premiere og fik en pæn succes.

Det er ingen løgn, at Stauning også kunne lide et godt glas i godt selskab. Grelle beretter åbent om den 9. juni 1914, da Folketinget skulle behandle det grundlovsforslag, der førte til Grundloven af 1915 med bl.a. valget til kvinder.

Første viceformand var Stauning, som aftenen før var til møde hos svenske partifæller i Malmø og kom så sent hjem med færgen, at han vistnok slet ikke nåede i seng. Han kom for sent til mødet i tinget, men insisterede på at overtage mødeledelsen fra anden viceformanden og sank træt ned i formandsstolen.

Det var tydeligt for enhver, at han var mere end almindelig træt, og selv om grundlovsforslaget blev vedtaget under hans auspicer, rullede skandalen i pressen.

Den opskræmte gruppeledelse tvang Stauning til at nedlægge hvervet som tingets første viceformand og som formand for rigsdagsgruppen. K.M. Klausen blev omgående valgt som viceformand og beholdt i en årrække posten, som Stauning aldrig fik tilbage, hvorefter han senere blev gruppeformand på ny.

Arbejderkul

Snart fik alle andet at tænke på, da verdenskrigen brød ud. Stauning fik en stadig

mere central position, der kronedes med hans udnævnelse i 1916 som såkaldt kontrolminister i Zahles radikale regering, hvor I.C. Christensen overtog en tilsvarende post på Venstres vegne.

Udadtil søgte Stauning gennem talrige kontakter til sine partifæller såvel i Tyskland som i Storbritannien og Frankrig at etablere et klima for fredsforhandlinger, men hans tanker fandt ikke grobund.

Derimod havde han held til at sikre kulforsyninger til det neutrale Danmark fra det krigsførende Tyskland, bl.a. gennem oprettelsen i 1916 af Arbejdernes Fællesorganisations Brændselsforretning, der kom til at stå for importen. Det var ikke så lidt af en diplomatisk bedrift, som oven i købet blev til gavn for kooperationen.

Der blev mange højdepunkter i Staunings politiske liv. Påskekrisen i 1920 var et af dem. Christian den Tiende havde troet, at han egenhændigt kunne fyre en regering og gennemtvinge et folketingsvalg i utide, og hans handling bragte landet på randen af generalstrejke, muligvis modent til revolution.

At udgangen tværtimod blev en varig knæsættelse

af parlamentarismen og af kongens apolitiske stilling, skyldtes i høj grad Staunings ledelse af konflikten frem til dens fredelige afslutning. I tilgift vandt han i usædvanlig grad kongens personlige tillid.

Et andet højdepunkt, som Stauning selv tillagde den største vægt, var Kanslergade-forliget i 1933, da det overraskende lykkedes Stauning – og hans whisky-karaffel – at få Venstre med på Steinckes socialreform mod at få en række begunstigelser til det betrængte landbrug. Forhandlingerne foregik til sent på nat-

ten i Staunings lejlighed i Kanslergade på Østerbro i København.

Men det højdepunkt, der melder sig ved det blotte navn Stauning, er dog valget i 1935 under devisen Stauning eller kaos. Socialdemokratiet gik til valg på sit nye program, Danmark for folket, forfattet og håndskrevet af Thorvald Stauning selv.

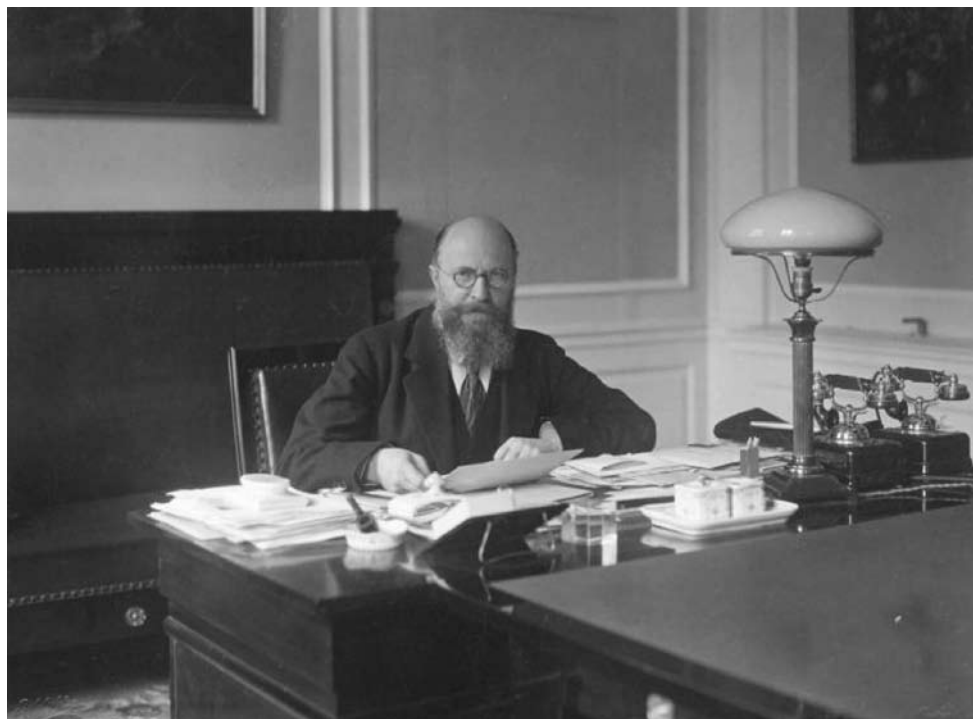
Det var programmet, der gjorde partiet til et bredt-favnende folkeparti, og det blev belønnet med over 46 procent af stemmerne, det højeste stemmetal det dan-

ske socialdemokrati nogensinde har opnået.

Dystert fremtidssyn

Henning Grelle har givet sin biografi undertitlen Demokrati eller kaos, og han fremhæver med rette Staunings livslange kamp for demokratiet. Vist så han socialismen som et fjernt mål, men den skulle indføres, gennemføres og opretholdes gennem demokrati.

Han følte lige så stor afsky for kommunistisk som for nazistisk diktatur. Ikke desto mindre indbyder hans eftermæle stadig til modstand hos nogle, som finder,



Stauning førte fra første dag i statsministerstolen en demokratisk samfundspolitik.

at hans herostratisk berømte tale i Studenterforeningen den 8. marts 1941 var udtryk for kapitulation over for nazismen.

Sandt er det, at hans forsøg på at placere Danmark i et Europa, som måtte forudses økonomisk domineret af et Stortyskland, virkede forstemmende, for ikke at sige forfærdende, endog på mange af hans partifæller i samtiden.

Økonomisk nyorientering

Men det skal ikke glemmes, at på det tidspunkt var Polen, Norge, Holland, Belgien og Frankrig rendt over ende, og USA var endnu ikke krigsdeltager.

Måske ikke underligt at en ansvarlig statsleder måtte lægge sine landsmænd på sinde, at fremtiden kunne indebære en økonomisk nyorientering, og Stauning fortsatte faktisk med dette forbehold:

”Landenes Forfatninger kan blive bestaaende, Sprog og nationale Indretninger kan bestaa, og Folket skal ikke foretage nogen aandelig og politisk Omstilling, da dette ikke blot vil være ufornuddent, men skadeligt for det Samarbejde, der vil være en Grundpille i det europæiske Samfund. Samarbejdet imellem Tyskland og de øvrige Lande angaar de økonomiske Forhold, Produktion og Omsætning,

og dertil kræves ikke en vis bestemt Overbevisning”.

Skrevet i hånden af Thorvald Stauning og udtalt med hans rolige, dybe stemmeføring. Han opnåede ikke at se Nazitysklands sammenbrud, der få år senere lykkeligvis gjorde hans dystre fremtidssyn til skamme.

Bogen er på næsten 600 velskrevne sider med dokumenteret tekst og talrige fotografier. Ingen læser vil synes, at der er så meget som én side for mange, og tænk engang, om bogen kunne finde ind i hjemmene, ligesom Staunings portræt i sin tid gjorde. For hvem er ikke vild med demokrati?

Internationalt besøg på nyt museum i Portugal



Der var fuldt hus ved åbningen af museet ved Algavekysten den 17. maj, hvor her ses et glimt af lokalerne, hvor tidligere de berømte portugisiske sardiner blev landet ved kajen og efterfølgende kom på dåser.



På det moderne museum vises her, hvordan de kvindelige medarbejdere på sardinfabrikken sørgede for emballeringen af fiskefangsten.

Den internationale sammenslutning af arbejdermuseer, WORKLAB, med direktør Peter Ludvigsen som en aktiv formand, holder sin næste konference den 29.-30. oktober.

Konferencen denne gang finder sted i det nyindrettede museum i den portugisiske by Portimão ved Algavekysten, hvor en tidligere fiskekonservesfabrik med en række lager- og produktionshaller, er blevet indrettet til et 5.000 kvm. stort industrimuseum.

Ved det forrige WORKLAB-møde i København i november 2007 fik deltagerne en første orientering om baggrunden for- og etableringen af dette nye museum.

Ved konferencen i Portugal bliver hovedtemaet ”Industriarbejdet og museerne” med den engelske titel ”International Labour, Industrial og Society Museums

Conference” med orientering om museerne i værtslandet og med erfaringsudvikling om dette tema i WORKLAB-medlemslande som England, Tyskland, Østrig, Sverige, Finland og Danmark.

Efter konferencen holdes et internt møde for WORKLAB-repræsentanterne, hvor man dels vil drøfte mulighederne for at få flere medlemmer af organisationen dels overveje at ændre WORKLAB til at være en international komité for socialhistoriske og arbejdermuseer, i den verdensomspændende museumsorganisation ICOM. Endvidere skal man planlægge den næste konference- og WORKLAB-møde i Tampere, Finland.



På det store museumsareal direkte ved kysten vises her bygningen - og indretningen - af de fiskekuttere, der sørgede for råvarerne til fabrikken.

Vellykket rundvisning

Og mere om Stauning

Ved medlemsmødet den 31. august i museets særudstilling om Dødens arkitekter Topf & Söhne, bød venneforenings-bestyrelsesmedlem og sekretær, Ib Arne Rahr, de 18 fremmødte velkommen og præsenterede omviseren, museumsinspektør Jacob Bjerring-Hansen.

Som ansvarlig for udstillingen gav denne en interessant orientering om baggrunden for udstillingen og supplerede de udstillede plancer og genstande på en god og vigtig måde, når publikum måske ikke selv

orkede at læse alt det skriftlige materiale i montrene.

Også ved åbningen af denne særudstilling den 22. august var der et stort fremmøde af venneforeningens medlemmer.

Og mere om Stauning

Efter den hyggelige lancering af Henning Grelles store Stauning-biografi den 29. august i Café & Ølhal, med mange af venneforeningens medlemmer blandt deltagerne, skabtes der tydeligvis yderligere interesse for bogens emne -og dens forfatter.

Der var derfor meget stor forhåndstilmelding til medlemsmødet den 28. september i festsalen (efter redaktionens slutning), hvor Henning Grelle yderligere beskrev landsfaderen Thorvald Staunings liv og levned og dennes betydning for dansk politik.

Ved denne særlige lejlighed var endvidere medlemmer af den socialdemokratiske klub for journalister og andre mediarbejdere, Peter Sabroe Klubben, indbudt til at deltage i arrangementet.



Nogle af deltagerne i rundvisningen med Jacob Bjerring-Hansen til højre i billedet.

Arbejdermuseets Venners bestyrelse

Formand/Redaktør

Preben Sørensen
Sundgade 3, st.
6400 Sønderborg
Tlf. 33 91 85 10
prebensorensen@bbsyd.dk

Næstformand/kasserer

Jørgen Strand
Branddamsvej 49
2860 Søborg
Tlf. 39 66 05 47/51 21 41 42
jstrand@webspeed.dk

Sekretær

Ib Arne Rahr
Karlslundevej 17
2690 Karlslunde
Tlf. 46 15 03 49
ibrahr@post.tele.dk

Best. medl.

Keld Andersen
Nørreled 5
2760 Måløv
Tlf. 38 79 07 32
keldandersen@city.dk

Best. medl.

Leif Max Hansen
Hyldekærparken 7
Gundsømagle
4000 Roskilde
Tlf. 46 78 88 77/21 27 98 66
leif.max@gmail.com

Best. supp.

Lise Werup
Emdrupvej 113, 4. sal
2400 København NV
Tlf. 39 69 33 79
werup@webspeed.dk

Museumsdirektør

Peter Ludvigsen
Rådhusvej 43
2920 Charlottenlund
Tlf. 39 90 95 95/33 48 03 00
pl@arbejdermuseet.dk

Kontingentsats pr. 1. 1. 2008

Jeg vil gerne være medlem af Arbejdermuseets venner

sæt kryds

Husstandskontingent	☐	250 kr.
Pensionister / studerende og enkeltpersoner	☐	140 kr.
Pensionistpar	☐	170 kr.
Foreninger (indtil 100 medlemmer)	☐	500 kr.
Foreninger (fra 100-500 medlemmer)	☐	1000 kr.
Foreninger (over 500 medlemmer)	☐	1500 kr.

HUSK
VENLIGST
PORTO

Navn: _____
Gade: _____
Postnr.: _____
By: _____
Tlf. nr.: _____

Arbejdermuseets Venner
Arbejdermuseet

Rømersgade 22
1362 København K

Venneforeningens
**STORE
SOLHVERVSFEST**

**tirsdag den 25. november kl. 19.00 i
Arbejdermuseets festsal, Rømersgade 24.**

Solhvervstale af partiformand og folketingsmedlem
Villy Søvnal

Musikalsk underholdning v/Fin & Alfred

Fællesspisning og fællessange

Stort amerikansk lotteri med mange gevinster

Billetter á 125 kr som indbefatter 3 stk. smørrebrød,
kaffe/the og småkager. Drikkevarer for egen regning.

Billetter kan købes i museumsbutikken
fra den 15. oktober efter "først til mølle"-princippet.

***Med venlig hilsen
Bestyrelsen***

PH-forestilling og generalforsamling

søndag den 25. januar 2009

Venneforeningens årlige generalforsamling

finder sted søndag den 25. januar kl 13.00
i museets festsal med dagsorden ifølge lovene.

Forslag, der ønskes behandlet på generalforsamlingen, skal være formanden, Preben Sørensen, i hænde senest 8 dage før mødet.

Yderligere enkeltheder om generalforsamlingens
dagsorden m.v. i næste nr. af medlemsbladet.



PH-forestillingen "En på lampen" opføres af Den Danske Skueplads søndag den 25. januar kl 16.00 for venneforeningens medlemmer, ligeledes i museets festsal.

Dette musik-dramatiske spil med et bredt udvalg af PH's udødelige viser og sange fremføres i Poul Henningsens "værksted" af Jette Sophie Sievertsen, Morten Thunbo og Chr. Steffensen med Torben Kjær ved klaveret.

Billetter á 100 kr. (absolut særpris for foreningens medlemmer) kan købes fra den 15. oktober i museumsbutikken.

Med venlig hilsen
Bestyrelsen

Afsender:

Arbejdermuseets Venner · Rømersgade 22 · 1362 København K



POST

PP

DANMARK



Raceforbedring. Tegning af Herluf Bidstrup med følgende tekst: Jødernes Formuer skal bringes under Görings Kontrol. Disse Penge kunde vist have godt af at formere sig i rene ariske Familier. Trykt i Social-Demokraten 29.4 1938. Tilhører Arbejdermuseet. Vises for tiden i museets balkon-udstilling på 2. sal, "Tegnernes kamp mod nazismen", som kan ses frem til nytår. Læs mere side 7-8.